

УДК 821.111-94.09(71)"19/20"М.Ондатже:159.923.2
DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/18>

Хома В. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИМІРИ ДІАСПОРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ХУДОЖНІЙ БІОГРАФІЇ МАЙКЛА ОНДАТЖЕ «У КОЛІ СІМ'Ї»

У статті досліджено художню автобіографію «У колі сім'ї» Майкла Ондатже, одного з провідних сучасних письменників Канади. Зазначено, що в канадській літературі творчість М. Ондатже репрезентує важливу для постколоніальної літератури тему травматичного досвіду імміграції та набуття людиною нової ідентичності. Для письменника проблема ідентичності пов'язана з його походженням і прізвищем, а також маргінальним досвідом іммігранта, оскільки у віці одинадцяти років він емігрував зі Шрі-Ланки спочатку до Великої Британії, де майбутній письменник здобув середню освіту, а потім до Канади, де він закінчив університет і розпочав свою викладацьку та творчу діяльність. Показано, що реконструкція сімейної історії, відновлення приналежності до Батьківщини та родини, віднаходження батька і власного «Я» складають проблемно-тематичний комплекс «У колі сім'ї». Важливо, що фокус на пам'яті і віднаходженні етнічної / культурної ідентичності поєднано у творі з бажанням автора автобіографії гармонізувати життя в новому культурному середовищі. Тому у статті увагу звернено на формування діаспорної свідомості героя / наратора, яке, по-перше, є проєкцією на особу самого М. Ондатже, а по-друге, відтворює у загальних рисах діаспорну свідомість людини як особливий тип свідомості. Методологія статті спирається на розвідки з різних аспектів конструювання ідентичності, а саме на постколоніальні дослідження Е. Саїда, аналіз гібридної ідентичності Г. Бгабги і окреслення діаспорного дискурсу Дж. Кліффорда. У підсумку художню автобіографію «У колі сім'ї» М. Ондатже розглянуто як постмодерністський твір з такими ознаками, як жанровий синкретизм, фрагментарність структури тексту, інтертекстуальність та застосування іронічного модусу. Центральними мотивами твору визначено пошук своєї ідентичності у віддзеркаллі свого минулого, а також пам'ять, її ненадійність та травматичність.

Ключові слова: М. Ондатже, «У колі сім'ї», діаспора, діаспорна ідентичність, минуле, сім'я, пам'ять.

Постановка проблеми. У сучасній постколоніальній літературі одна із центральних тем – травматичний досвід імміграції та набуття людиною нової ідентичності. В канадській літературі ця тема знаходить вияв у творчості Майкла Ондатже, автора романів, есеїв, поетичних збірок та художніх біографій, чий світовий успіх пов'язаний насамперед з його романом «Англійський пацієнт», відзначеним Букерівською премією у 1992 році.

Погляд М. Ондатже на ідентичність людини сформувався під впливом його власного досвіду в постколоніальних просторах та особистих знань про складний процес адаптації до нового культурного середовища. Становлення діаспорної ідентичності М. Ондатже, який народився на острові Шрі-Ланка, пов'язане з його еміграцією зі Шрі-Ланки спочатку до Великої Британії, де майбутній письменник здобув середню освіту, а потім до Канади, де він закінчив університет і розпочав свою викладацьку та творчу діяльність. Тому не випадково,

що проблеми ідентичності, її складності та суперечності постають у більшості творів письменника, в тому числі в його автобіографічній прозі.

Художня автобіографія М. Ондатже «У колі сім'ї» (*Running in the Family*, 1982) оповідає про пошук автором свого коріння. Як відомо, письменник здійснив дві подорожі до Шрі-Ланки у 1978 та 1980 роках, мотивацією для яких слугувало бажання дізнатись більше про свою родину і Батьківщину. На думку Вікторії Кук, родовід письменника є «багатою сумішшю» (*“polyglot mixture”*) датського, англійського, сингальського і тамільського коріння» [6]. Таку генеалогію родо-воду можна розглядати з погляду мультиідентичності, яку визначають через «наявність у особи стійких ознак (маркерів) кількох етнічностей» [1, с. 156]. З'ясування походження, родинних звичаїв та традицій Шрі-Ланки ускладнюється для М. Ондатже тим, що письменник залишив Батьківщину дитиною. Однак, як відомо, зміна культури не здатна заступити етнічну, досить складну

у разі М. Ондатже, ідентичність. Мотив «повернення додому» у творі, таким чином, є спробою автора здобути повне «знання» про себе, завершити процес самоідентифікації.

Важливо, що проблема міжкультурної гібридизації і, відповідно, формування культурної гібридної ідентичності є однією з ключових у сучасному світі, для якого характерними є плюралізм і «мультикультурна гетерогенність» [7, с. 20–33]. М. Ондатже, представника шрі-ланкійської діаспори Канади, не тільки можна вважати носієм мультиідентичності, а й носієм і речником діаспорної ідентичності, оскільки письменник у своїй творчості відтворив процеси формування, суперечливості та фрагментарності гібридної ідентичності, підвидом якої можна вважати діаспорну ідентичність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний контекст вивчення творчості М. Ондатже утворюють поняття «постколоніалізм», «ідентичність» і «діаспора». Постколоніальна концепція Е. Саїда побудована на однозначній опозиції «колонізатор – колонізований», яка оприявнює не тільки розподіл влади, політичного та економічного контролю, а й репрезентаційну модель домінування Заходу над Сходом. Водночас, звертаючись до проблеми ідентичності, засновник постколоніальних студій стверджує, що ідентифікація європейців відбувається через протиставлення до людей Сходу: «...справді є всі підстави твердити, що головним складником європейської культури є ... ідея про європейську ідентичність як вищу супроти всіх неєвропейських народів та культур» [13, с. 12–18]. Розвиваючи постколоніальну теорію Е. Саїда, Гомі Бгабга стверджує, що культурна ідентичність колонізованих і колонізаторів є значно складнішою, ніж існуючі стереотипи, і залежить від конкретної ситуації. Навіть більше, у глобалізованому світі кордони між ідентичностями стираються, не в останню чергу через зростаючі міграційні процеси. Розроблена вченим теорія постколоніальної гібридності пояснює, як декілька культур, зіткнувшись одна з одною, переживають «інше», «чуже» для кожної з них, сприймаючи расові особливості як загрозу або невідомий досвід. Ідея гібридної ідентичності Г. Бгабги стосується не тільки колоній або постколоніальних країн, а й етнічних діаспор. У своїй новаторській праці «Місцезнаходження культури» (*The Location of Culture*, 1994) він наводить думку про те, що через психологічний утиск та травми, через ностальгію, пам'ять та спогади діаспорний індивід відроджується у «третьому просторі» [4, с. 86],

а діаспора наділяє його мультикультурною гібридною ідентичністю. Як визначає Бгабга, діаспори змушені віднести себе до третьої площини, адже хоча вони пов'язані з обома країнами місця народження та переселення, не належать жодній. Їхній множинний досвід переростає у нову форму діаспорної ідентичності з огляду на межі бінарної опозиції «свій» та «інший». Це новий тип локальної ідентичності, що виникає з суміші двох світів внаслідок суперечливої культурної взаємодії.

Саме таким, як узагальнено в окреслених концепціях Е. Саїда і Г. Бгабги, є життєвий досвід М. Ондатже та його родини, який він переносить на сторінки своїх творів, зокрема в автобіографію «У колі сім'ї». Так само, варто враховувати колоніальну історію Батьківщини письменника – Шрі-Ланки, колишнього Цейлону, який став незалежним зі статусом незалежної республіки лише у 1972 році.

Не менш важливими для даного дослідження є ідеї американського антрополога Стівена Вертова, який стверджує, що термін «діаспора» зазвичай використовується для опису «різноманітного досвіду, кругозору та ідентичності» [14, с. 281]. Однак, на його думку, діаспора співвідноситься зі специфічним типом свідомості: це усвідомлення діаспорними групами одночасного відчуття «вдома далеко від дому» або «тут і там» [14, с. 282]. Відродження коріння Батьківщини та автентичної культури є невіддільною частиною діаспорної свідомості. Після переселення діаспорної особи з країни походження вона значною мірою знаходиться під загрозою на чужій землі. Віддушиною у цьому просторі невідомості є сильна прихильність до рідної землі та культури, а детериторизація та переживання безпритульності й безрідності запалюють непереборне відчуття ностальгії в її свідомості за втраченим раєм. Таку свідомість діаспорної особи Джеймс Кліффорд, професор кафедри історії свідомості Каліфорнійського університету, називає «позитивною» [5, с. 311], маючи на увазі, що людина використовує складну ситуацію, в якій опинилась, для пошуку і глибшого розуміння свого коріння. Дослідник також бачить позитивний бік діаспорної свідомості в її наполегливих стремліннях «зберігати, підтримувати, відроджувати, вигадувати зв'язок з самобутньою Батьківщиною», чинячи опір природним процесам забуття, асиміляції та дистанціювання [5, с. 310]. У спробах гармонізувати життя в одному місці, одночасно належачи до іншого, діаспорна особа фокусується на пам'яті, баченні та уявленні про домівку. Саме таким є основний ідейний наголос «У колі сім'ї».

Творчість М. Ондатже є предметом всебічного вивчення, в тому числі його автобіографічний твір «У колі сім'ї». Зокрема, спеціаліст з канадської літератури з Угорщини Джудар Ахмед досліджує цей твір з погляду реалізації в ньому проблематики пам'яті, зазначаючи, що в «У колі сім'ї» пам'ять виступає формою художньої літератури, «є основним документом, з яким працює наратор» [9, с. 168]. Не можна не ураховувати висновок, якого доходить дослідник, наголошуючи, що письменникові «бракує почуття приналежності до споконвічної Батьківщини; таким чином, він показує в тексті, що шукає себе» [9, с. 168]. Звертаючись до проблеми визначення власної ідентичності письменником, російський дослідник П. Єжов зазначає, що «М. Ондатже заперечує проти зарахування себе до «етнічних» письменників або письменників-іммігрантів (вважаючи себе в першу чергу канадцем), а свободу творчого самовираження ставить вище за будь-які політичні програми» [2, с. 5]. Таке самовизначення робить аналіз його автобіографічного твору ще більш актуальним, оскільки наближає до розуміння того, як колоніальне походження проявляє себе у життєвому і письменницькому досвіді в Канаді або на Заході. У зв'язку з цим методологічно вагомими є монографія «Постколоніальні проекції канадської прози» української дослідниці канадської літератури Н. Овчаренко, яка надзвичайно докладно відтворює культурний простір Канади кінця ХХ – початку ХХІ століття, зупиняючись на тенденціях постколоніалізму, мультикультуралізму та транскультуралізму, які є необхідним контекстом для вивчення творчості М. Ондатже [3].

Постановка завдання. Об'єктом дослідження є художня автобіографія Майкла Ондатже «У колі сім'ї» (*Running in the Family*, 1982), яка за авторським задумом є художньою реконструкцією сімейної історії та дитячих спогадів письменника. Предмет аналізу – діаспорна ідентичність автора-наратора-персонажа у творі з погляду реалізації в ній ознак культурної гібридної свідомості письменника та визначенні в ній етнічно-сімейного складника.

Мета статті полягає у спробі докладно проаналізувати своєрідність художнього пошуку національного коріння письменника в творі «У колі сім'ї» і визначити специфіку його двоїстої ідентичності англоканадського письменника шрі-ланкійського походження. Досягнення такої мети передбачає, по-перше, аналіз поезики твору, його проблемно-тематичного комплексу та жан-

рової неоднорідності, по-друге, спробу простежити, як у ньому відтворено розщеплення ідентичності автора-наратора-персонажа, з одного боку, канадця за освітою і життєвим досвідом, і з іншого, людини, що прив'язана до своєї Батьківщини, по-третє, обґрунтування поняття діаспорної ідентичності М. Ондатже у зв'язку з «відстороненим» сприйняттям сімейних і культурних реалій Шрі-Ланки наратором, що дає підстави розмірковувати про культурну дистанцію автора від Батьківщини та відповідну специфіку естетичних вимірів ідентичності в цьому творі.

Виклад основного матеріалу. Твір «У колі сім'ї» літературознавці визначають як художній мемуари, а також акцентують у ньому риси художньої автобіографії та постмодернізму. Як зазначає редактор першого видання «У колі сім'ї» Еллен Джейн Селігман, «розмиванням меж між фактом і вигадкою Ондатже створює неповторний портрет втраченого часу та місця... Майже двадцять п'ять років (після від'їзду з Цейлону) він повернувся, щоб згадати фрагменти досвіду, легенди та сімейний скандал, щоб реконструювати безтурботне, приречене життя, яке вели його батьки та дідусь і бабуся в місці, де пари танцювали танго під місячним сяйвом, де випивка, азартні ігри та романтика були основним заняттям вищого класу. Багатий на ексцентричних персонажів і захоплюючі історії твір «У колі сім'ї», що протистоїть екзотичному пейзажу колоніальної імперії в занепаді, – це незабутня подорож Ондатже через пам'ять та уяву, щоб повернути своє забуте минуле» [10]. Про вигадку в біографічному творі М. Ондатже, носій елементів шрі-ланкійської ідентичності, зазначає: «... я прошу вибачення і можу лише сказати, що добре висловлена брехня у Шрі-Ланці вартує тисячі фактів» [12, с. 206].

«У колі сім'ї» складається з семи частин, кожна з яких містить короткі розділи, деякі за розміром однієї сторінки (наприклад, «11 квітня 1932 року», «Медовий місяць», «Війна між чоловіками та жінками», «Тропічні плітки» та інші. Події твору М. Ондатже розгортаються наприкінці 1970-х років на колишньому Цейлоні.

Головне місце у проблематиці твору посідає історія сім'ї письменника. Значну увагу приділено батькові – Мервіну Ондатже та його скандальним, п'яним витівкам, а також ролі матері та бабці Майкла – Доріс та Лалли, які вплинули на становлення його особистості. Не обходить увагою письменник й інших членів сім'ї – рідних старших сестер Жанет і Джиліан та брата Крістофера. Основний мотив твору Ондатже – це пошук

ідентичності у віддзеркаллі свого минулого. Письменник намагається знайти себе в тіні свого батька, рідної землі Цейлону, сімейних відносин, прагнучи скласти цілісну картину життя.

Ще одним із центральних мотивів твору є пам'ять, її ненадійність та травматичність. За М. Ондатже, пам'ять про дитинство є ненадійною, оскільки повернення на Батьківщину відбувається через десятки років, і спогади «редагуються» життєвим досвідом людини. У разі автора «У колі сім'ї» – це діаспорний досвід. Реконструкція минулого в біографії відбувається через спогади дитячого чуттєвого досвіду, відтак звуки, запахи та кольори актуалізують пам'ять персонажа-оповідача.

Автор обирає оповідь від першої особи, оповідачем виступає персонаж на ім'я Майкл Ондатже, відповідно, значна частина твору містить особисті інтонації, що з'являються у поєднанні ліричного «я» автора з «я» біографічним. Водночас автор час від часу міняє форму оповіді від першої особи на оповідь від третьої особи, що утворює дистанцію між оповідачем та подіями. Змінність оповідної дистанції доповнюється іронією, яка не тільки є однією з основних рис постмодерністської поетики, а й завжди вважалася певною інтелектуальною операцією дистанціонування людини від світу.

Згідно з парадигмальною відмовою постмодернізму від лінійності, М. Ондатже відходить від лінійної романної структури і обирає нелінійну оповідь у формі іронічного синтезу минулого і теперішнього. Письменник описує такий метод зміни точки зору оповідача та часової двоплановості як літературний «кубізм», посилаючись на художній рух, започаткований Матіссом і Пікассо. Крім того, письменник послідовно нагадує читачам, що він пише суб'єктивну історію, в якій природним елементом є відтворення процесу написання цієї історії. Наприклад, у розділі «Церква святого Томаса» герой-оповідач, знайшовши шість бухгалтерських церковних книг та повернувшись додому, переписує записки про своїх предків з цих численних листів до свого зошита, інтерпретуючи та роздумуючи над знайденою інформацією. Таким чином, у творі оприявлено границю між двома світами – світом персонажів, тобто фікційним світом, і світом літературної творчості, оскільки показано процес збирання біографічного матеріалу. Така двоплановість, в якій реалізовано проблему співвідношення художньої літератури і дійсності, засвідчує метафікційний характер твору.

Характерна постмодерному періоду мозаїчність, фрагментарність та інтертекстуальність

знаходить вираз не лише на рівні структури всього твору, а й на рівні одного короткого підрозділу. Враховуючи характеристики постмодерністської біографії, надзвичайно важливим в «У колі сім'ї» є перший підрозділ «Азія» першого розділу «Азійські плитки», оскільки саме в ньому, по-перше, закладається проблематика і стилістика твору, і по-друге, в підрозділі показано шляхи самоідентифікації як людини діаспори.

Дія підрозділу «Азія», який обіймає півтори сторінки, відбувається в Канаді в колі найближчих друзів, з якими оповідач проводить багато вільного часу. Підрозділ починається з епізоду, що оповідає про жахливе сновидіння – батько, Мервін Ондатже оточений злими, навіженими собаками в джунглях в Азії. Такий початок твору одразу акцентує увагу на центральній ролі батька в житті автора. Персонаж прокидається від сну на дивані свого друга на початку зими. Канадська зима і загалом його життєвий простір контрастують з думками про Азію як про простір своєї Батьківщини, народжуючи відчуття відчаю і провини: «Я плакав, і мої плечі та обличчя були виснажені. Я намотав ковдру навколо себе...» [12, с. 16]. Поляризація двох життєвих просторів досягається порівнянням погодних умов і клімату – «гарячих, пітливих» джунглів та «засніженої» зими, адже Канаді не є притаманним надто спекотне літо, так само як у Шрі-Ланці не буває холодних зим. Саме ці два протилежних світи є вирішальними у формуванні ідентичності героя.

Важливим є вік персонажа-оповідача – йому за тридцять (“in my mid-thirties”), коли приходить усвідомлення потреби дізнатись про своє дитинство, віднайти своє коріння «торкнутись його словами» [12, с. 16]: «...я усвідомив, що це пролетіло крізь моє дитинство, яке я ігнорував та не розумів» [12, с. 17]. Це відчуття персонажа співпадає зі світосприйняттям самого автора: він не знає своєї сім'ї, ким насправді був його тато та не розуміє свого дитинства. Усе це свідчить про те, що він не впевнений у своїй зрілості, сформованій ідентичності.

Водночас важливим мотивом у підрозділі є уявлення про Азію з погляду колективної ідентичності людини, яка залишила батьківщину і живе у світі іншої цивілізації. Як представник діаспори Заходу, народжений на Сході, М. Ондатже подає досить складне бачення Азії: «Азія. Назва, що була зітханням із вмираючого рота. Стародавній світ про який потрібно шепотіти і ніколи не викрикувати в бою. Світ розкинувся. Він не має жодного короткого, різкого звуку Європи, Америки, Канади» [12, с. 17]. Азія у діаспорній

свідомості автора – це його надія на віднаходження себе як особистості.

Герой-наратор, який є проєкцією автора, знаходить художнє підтвердження необхідності подорожі в романі «Переконання» Джейн Остін: «У молодості вона була змушена бути розсудливою, з роками пізнаючи романтику: природне продовження неприродного початку» [12, с. 17]. Таким чином, утворюючи своєрідний інтертекст, ідея «природного продовження неприродного початку» стає для нього додатковою рушійною силою до подорожі, яку планує «впродовж тихих післяобідніх годин, розкладаючи мапи та шукаючи можливі маршрути на Цейлон» [12, с. 17].

Тематизація дилеми діаспорного індивіда як коливання між почуттям приналежності та неприналежності також посідає одне із центральних місць у художній автобіографії «У колі сім'ї» М. Ондатже. Зіткнувшись із заплутаністю своїх коренів, наратор з позиції емігранта декларує нагальну потребу чогось фундаментального для визначення основи своєї ідентичності. Той факт, що він є аутсайдером на власній землі неабияк тривожить автора: «У мене склався образ, що Ондатже були абсолютними ізгоями» [12, с. 161]. Врешті-решт, навіть його сімейне ім'я є лише «пародією панівної мови» [12, с. 56]. Багато разів він сумнівається, чи достатньо гідний писати про країну, яка не є до кінця його. Позиція емігранта, можна стверджувати, докучає йому упродовж усього періоду написання твору. Як канадійський шріланкієць, він відчуває, що з одної сторони, – «Я – іноземець», а з іншої, «я – блудний син, який ненавидить іноземця» [12, с. 74].

Така позиція наратора вкотре увиразнює актуальність та водночас гостроту питання ідентичності для автора, який знаходиться у постійних пошуках абсолютної та правдивої ідентичності. Він не в змозі повністю віднести себе до власних предків, що породжує його розуміння чужорідності та відсутності цілісності. У підрозділі «Історичні стосунки» він визнає гібридну природу своєї шрі-ланкійської ідентичності: «Кожен був невизначеним, і мав щось сингальське, тамільське, голландське, британське і бюргерське у крові крізь багато поколінь. Існував великий соціальний розрив між європейцями та англійцями, які ніколи не були частиною цейлонської спільноти. Англійці сприймалися як сноби та расисти і були зовсім відокремлені від тих, хто жив тут постійно та поріднився... На питання британського уряду про національність прийнято було відповідати: «Лише Господь знає, ваша світлість»»

[12, с. 31–32]. Проблема ідентичності письменника піднімається в межах питання про право на написання роману про свою Батьківщину, про те, чи дійсно він має повноваження оповідати про місце, частиною якого він не є. М. Ондатже вважає, що відмова від ролі в історії означає втрату особистості, а отже, його невпинна спроба полягає в тому, щоб утвердити свою особистість, створивши собі нішу на рідній землі.

У підрозділі «Табула Азії» М. Ондатже перераховує різноманітні історичні імена, надані Шрі-Ланці протягом століть (Serendip, Ratnadipa, Taprobane, Zeloan, Zeilan, Seyllan, Ceilon and Ceylon) та різноманітні форми острова. Помітно, що він стурбований втратою рідної землі, адже острів змінив навіть географічну назву, тепер це Шрі-Ланка. Використання початкової назви «Цейлон» вказує на глибоку незворотну психологічну втрату цієї країни, яка є дорогою для М. Ондатже.

Ще одна психологічна нестача у житті автора – це відсутність батька та відстань від нього. Герой-письменник не може віднайти «єдності» з татом. Оскільки він покинув Шрі-Ланку з матір'ю у віці лише одинадцяти років, пам'ять про свого батька є неяскравою та нечіткою, а лише прогалиною в спогадах, яка переслідувала його упродовж усього життя. Митець бажає зрозуміти історію та минуле свого тата, яке позбавило його батьківської турботи. Для усвідомлення головної ролі батька у становленні ідентичності автора важливим є аналіз підрозділу «Сліпа віра», в якому він роздумує про його значення: «Моя втрата полягала в тому, що я ніколи не говорив з ним як дорослий» [12, с. 164]. М. Ондатже доходить висновку, що раніше не намагався зрозуміти тата, питаючи себе: «Чи був він заручником обряду батьківства? Він помер до того, як я задумався про такі речі». Він не знає, що батько говорив про «любов, пристрась та обов'язок» [12, с. 164]. Автор хоче сказати татові, що «я пишу цю книгу про тебе в той же час, коли я ледь впевнений у словах... Дай мені свою руку. Відпусти мою руку. Дай мені слово» [12, с. 164].

Незважаючи на те, що подорож у минуле розпочинається з основною метою – пізнати батька, незабаром виявляється, що зображення Мервіна Ондатже слугує сполученням до конструювання своєї власної особистості, предків та рідної країни. Тому доречним є зауваження Еда Євінського, біографа М. Ондатже про сам твір: ««У колі сім'ї» потрібно читати як нотатки власної уяви оповідача про його народження, родину та спадщину. Зрештою, книга була написана в той час,

коли автор, як і його батько до нього, переживав напругу та сильний емоційний стан, які відокремили його від дружини та дітей» [8, с. 115].

Таким чином, постійне відчуття кризи ідентичності письменника викликане відстанню від батька та розпадом сім'ї, а глибоке відчуття втрат успадковане разом з народженням. Він болісно усвідомлює той факт, що є спадкоємцем попередніх поколінь, які постраждали від різних потрясінь: «Впродовж певних годин, певних років у нашому житті ми бачимо себе як залишки від попередніх поколінь, які були зруйновані. Я думаю, що життя кожного із нас було жакливо спалюване тим, що було до нас» [12, с. 179]. Відтак М. Ондаатже посідає гібридну культурну позицію, котра проголошена у його твердженні: «Я нечистокривної раси, місця, культури, жанрів» [11]. Погляд на себе як на шрі-ланкійця, а також як на канадця є показником коливання та гібридизації ідентичності діаспорного письменника. Художня автобіографія «У колі сім'ї» відтворює діаспорну чутливість автора, оскільки він, з одного боку, намагається якомога повніше реконструювати сімейну історію, зібрати інформацію та спогади про своє минуле і передати глибинне відчуття «домівки», а з іншого боку, у творі помітною є життєва та естетична дистанція від Шрі-Ланки, типу мислення шріланкійців та сімейного минулого.

Висновки і пропозиції. Отже, М. Ондаатже, як один з найвідоміших у світі шрі-ланкійських канадців, у художній автобіографії «У колі сім'ї», відтворюючи сімейну історію та свої дитячі спогади, акцентує етнічний зв'язок людини діаспори з Батьківщиною, чим увиразнює мотив «туги за втраченою Батьківщиною», що зумовлює настроєвість усього твору. Реальне і символічне («торкнутись словами» [12, с. 17]) повернення додому, до Шрі-Ланки, здійснюється з метою пізнати себе, сформуванню власну індивідуальну ідентичність. Обидва мотиви є, на наш погляд, визначальними для формування діаспорної ідентичності.

Відтворюючи один з найскладніших ментальних процесів – повернення з надр минулого цілого пласта спогадів, М. Ондаатже зосереджується на фіксації ментальних та душевних станів людини в їхній динаміці. Чуттєва динаміка пам'яті, акцент на зв'язку спогаду із враженням наближає письменника до традиції глибокого вивчення природи пам'яті, започаткованої європейськими модерністами. Але більшою мірою «У колі сім'ї» має ознаки постмодерного літературного письма, передусім це властиві постмодернізму жанровий синкретизм, фрагментарність структури тексту, інтертекстуальність, застосування іронічного модусу та інших форм комічного, а також вільне співіснування факту та вигадки.

Список літератури:

1. Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. К.: Фенікс, 2012. 396 с.
2. Єжов П.С. Художественное своеобразие прозы Майкла Ондаатже: эволюция творчества: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.03. С.А. Комаров 163 Нижегородский государственный лингвистический ун-т им. Н.А. Добролюбова. Нижний Новгород, 2003. 208 с.
3. Овчаренко Н. Постколоніальні проєкції канадської прози: монографія / Наталія Овчаренко. Одеса: Фенікс, 2018. 512 с.
4. Bhabha, H. *The Location of Culture*. 1994. Routledge. 2010.
5. Clifford, J. *Diasporas*. *Cultural Anthropology*. Center for Cultural Studies. University of California, Santa Cruz. California, 1994. Vol. 9, №3. Pp. 302-338.
6. Cook, V. *Exploring Transnational Identities in Ondaatje's Anil's Ghost*. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*. 2004. Vol. 6, №3. DOI: 10.7771/1481-4374.1234.
7. Goldberg D. T. *Introduction: Multicultural Conditions*. David Theo Goldberg. *Multiculturalism: A Critical Reader*. Eds. D.T. Goldberg. Wiley-Blackwell, 1995. Pp. 1–43.
8. Jewinski E. *Michael Ondaatje: Express Yourself Beautifully*. ECW Press. Toronto, 1994.
9. Joudar, A. *The Temporary Return to the Homeland in Michael Ondaatje's Running in the Family*. *Journal of Language and Cultural Education*. University of Szeged. Hungary, 2020. Vol. 8, № 3. Pp. 157-169. DOI: 10.2478/jolace-2020-0027.
10. McClelland & Stewart. Note by first-edition publisher. 9:43 PM ET Wed, 22 June 2016. Retrieved from: URL: <http://staging.seancastrina.com/fh56duc1/pcf8kmq.php?tag=running-in-the-family> (accessed: 23.11.2021).
11. McCrum, R. *Michael Ondaatje: The Divided Man*. *The Observer*. Sunday 28 August, 2011. Retrieved from: URL: <https://www.theguardian.com/books/2011/aug/28/michael-ondaatje-the-divided-man> (accessed 23.11.2021).
12. Ondaatje, M. *Running in the Family*. 1982. London/Berlin/New York: Bloomsbury. 2009.
13. Said, E. *Culture and Imperialism*. 1993. London: Vintage Books. 1994.

14. Vertovec, S. Three Meanings of "Diaspora". Exemplified among South Asian Religions Diaspora: A Journal of Transnational Studies. University of Toronto Press. Toronto, 1997. Vol. 6, № 3. Pp. 277-299. DOI: 10.1353/dsp.1997.0010.

**Khoma V. I. DIMENSIONS OF DIASPORIC IDENTITY IN MICHAEL ONDAATJE'S
RUNNING IN THE FAMILY**

The present paper examines a fictionalized autobiography "Running in the Family" by Michael Ondaatje, one of the leading writers of contemporary Canada. It is noted that in Canadian literature, M. Ondaatje's works contribute an important theme of traumatic experiences of immigration and the ways of a new identity formation to postcolonial literature. The issue of author's identity is related to M. Ondaatje's origin and surname, along with his marginal experience of the immigrant, because of his moving from Sri Lanka to England at the age of eleven, where the upcoming writer graduated from secondary school, and then to Canada, where he graduated from university and began his teaching and writing career. It is shown that reconstruction of a family history, reclamation of belonging to the homeland and family, negotiation with a father and his "Self" constitute a problem-thematic complex of "Running in the Family". Thus, the focus on memory and finding ethnic/cultural identity in the autobiography is co-related with the author's desire to harmonize his life in a new cultural environment. Therefore, the present paper draws attention to the formation of the diasporic consciousness of the hero/narrator, which, firstly, casts a projection on M. Ondaatje's personality, and secondly, reproduces in general terms the diasporic consciousness of an individual as a specific type of consciousness. The methodology of the article is based on explorations from various aspects of identity construction, namely, on post-colonial studies by E. Said, H. Bhabha's analysis of the "hybrid" identity, and delineation of the diasporic discourse by J. Clifford. As a result, such features as genre syncretism, fragmentary text structure, intertextuality and application of ironic mode provide grounds to attribute M. Ondaatje's fictionalized autobiography "Running in the Family" to the postmodern literature. Finally, the main motives of the work, namely, the search for one's identity in the reflection of the past, memory, its unreliability, and trauma have been defined.

Key words: M. Ondaatje, "Running in the Family", diaspora, diasporic identity, past, family, memory.